

VESTITORUL

Organ al Eparhiei române unite de Oradea-Mare și revistă de cultură religioasă.

Redacția și Administrația:

Oradea-Mare,

Parcul Ștefan Cel Mare No. 8.

Apare la 1 și la 15 a fiecărei luni.

Abonament:

Pe un an 120 Lei.

Exemplarul 5 Lei.

PARTEA OFICIALĂ

No 2181—1925.

VALERIU TRAIAN FREŢIU

din îndurarea bunului Dumnezeu și grația Sf. Scaun Apostolic al Romei Episcop român unit de Oradea-Mare. Asistent al Tronului Pontificiu, Doctor în S. Teologie etc. Cetitorilor dar și binecuvântare!

În timpul din urmă, ne vin știri grozave din întreaga țară. În unele locuri grindina a distrus tot, în alte locuri ploile au făcut pagube mari, râurile au exundat și au nimicit case, averi, chiar și vieți omenești. Și dacă vom răsfoi jurnalele din ultimii ani și vom cerceta statisticele ne vom convinge, că acestea nenorociri se repetă an de an. Să nu ne mirăm de aceasta Iubiților Frați și Fii, ci mult mai tare să ne mirăm că bunul Dumnezeu e așa de milostiv cu noi, și numai rar și puțin ne pedepsește pentru păcatele și fărâdelegile ce se săvârșesc zi cu zi. În timpul din urmă nu mai poți deschide un jurnal să nu cetești de nenumărate certe, bătăi, furturi, spargerii, omoruri, sinucideri, abuzuri de tot felul, și toate acestea ca unii și alții să poată trăi mai ușor în petreceri, beții și desfrâu. Nu știu dacă la judecata din urmă cei din Sodoma nu se vor afla mai puțin vinovați ca cei din zilele noastre. Bisericele sunt mai goale abia la câte o serbare națională ori praznic mare se mai umple, dar și atunci puțini vin cu pietatea recerută, ci mai mult din curiozitate sau să se arate la alții. Femeile celea mai cinstite încep să urmeze moda introdusă de femeile căzute și pe străzi, în societate dar chiar și în biserică, încep să se arete mai de tot desbrăcate. Crîșmele, restaurantele, cafenelele și localele de desfrâu, sunt ziua noaptea pline. Și oamenii trăesc ca și când nu ar avea suflet nemuritor, creat după tipul și asemănarea lui Dumnezeu. Credința s'a răcit, deprinderea virtuților a încetat aproape de tot. În astfel de împrejurări să nu ne mirăm, că ne ajunge din când în când pedeapsa bunului Dumnezeu. Acestea pedepse ar trebui să ne trezească ca să părăsim viața păcătoasă și întorcându-ne cu pocăință adevărată la bunul Dumnezeu să începem o viață nouă, adevărat creștinească.

Spre a ne putea îndrepta mai repede să cerem ajutorul Preacuratei Fecioare Maria. Către voi Iubiților Frați și Fii, cari a-ți rămas statornici în credință și virtuți, mă îndrept și vă rog ca să cereți zilnic dar mai ales în postul S. Mării, ajutorul Preacuratei Mame a lui Dumnezeu, să mijlocească la Fiul Ei iubit, la Domnul nostru Isus Cristos, ca să rămâneți și pe mai departe statornici în credință și virtuți, și din dragostea ce o datoriți aproapelui vostru, să cereți acest dar pentru toți fiii sfintei noastre biserici, pentru toți fiii neamului nostru și pentru toți cetățenii iubitei noastre Patrii.

Spre a ajunge mai ușor acest scop prin aceasta ordonăm ca începând cu anul acesta în fiecare post al Sfintei Marii în fiecare biserică din Eparhia Noastră, în fiecare zi să se cânte Paraclisul Preacuratei Fecioare. Și anume în fiecare biserică seara la 7 sau 8 ore cum

potrivit pentru credincioși se va face Paraclisul și se va ținea câte o predică scurtă de 10 minute despre o virtute de a Preacuratei Fecioare așa ca întreaga ceremonie să nu țină mai mult de o oră.

În parochiile vacante și în filiale unde nu este preot Paraclisul se va cânta de cântăreți.

Parohii vor îndemna atât în biserică cât și afară de biserică pe toți credincioșii să ia parte regulat la aceste ceremonii. În forma aceasta sperăm că bunul Dumnezeu pentru rugăciunile Preacuratei Fecioare Maria ne va da darul credinței adevărate la toți, păcatele și fărădelegile se vor înapușina și darul Domnului se va revărsa peste toți și chiar și peste toate lucrurile noastre pământești.

Darul Domnului nostru Isus Cristos și iubirea lui Dumnezeu și Tatălui și împărtășirea Spiritul Sfânt să fie cu voi cu toți. Amin.

Dat în reședința noastră Episcopescă din Oradea-Mare la 15 Iulie anul Domnului 1925 al Episcopatului nostru al XIII-lea.

Episcop VALERIU TRAIAN.

No. 1906—1925.

Stipendii și ajutoare din Fundațiunea Episcopului Dr. Demetriu c. Radu.

Pentru anul școlastic viitor din fondul fericitului Episcop Demetriu Radu conform paragrafului 8 a literilor fondationale se vor da stipendii la studenții gr.-cat. români cari vor urma cursurile la Universități și Academii și la alte școli mai înalte de învățământ din patrie și din străinătate. Se vor da ajutoare și ucenicilor de meserii și calfelor tot asemenea gr.-cat. români, spre a se perfecționa. Preferință la atari stipendii și ajutoare vor avea „caeteris paribus” tinerii gr.-cat. români de ambele sexuri consângeni fundatorului de ori și unde, cari vor putea dovedi că se trag dela părinții săi Ioan și Paraschiva Radu, precum și dela Frații Tatălui său și ai mamei sale, apoi tinerii din dieceza gr.-cat. română a Orăzii mari și după ei cei din celelalte Dieceze gr.-cat. române din România Mare. Mărimea stipendiilor și ajutoarelor o va determina. Ven. Consistor gr.-cat. român de Oradea-Mare.

Stipendiile pentru Universitari se vor da în preferința studenților în litere cari se vor obliga că, după absolvarea studiilor vor servi cel puțin 5 ani la școlile secundare ale acestei Dieceze.

Doritorii de a obține atari stipendii și ajutoare vor avea să-și înainteze rugărilor la acest Ordinariat până la 15 August a. c. însoțit de: a) Testimoniul școlastic, sau certificat de serviciu dela patron, b) certificat de botez.

Oradea-Mare, la 11 Iulie 1925.

2198—1925.

La cererea Muzeului Etnografic Cluj Strada Gh. Barițiu 5.)

Lăsăm Ven. Cler diecezan, ca în vederea studierii vechilor biserici de lemn și a păstrării monu-

mentelor de artă populară să comunice susnumitei Direcțiuni următoarele:

1. În care comună se află biserica de lemn și cărei biserici aparține?

2. Ce vechime și dimensiune are?

3. O scurtă descriere a bisericii (arhitectură, pictură, eventual schițe deseme și fotografii).

4. Există în comună sau în cele apropiate și alte monumente de artă populară de expl. case cu bârne frumos sculptate, cruci de lemn, porți etc.?

5. Cum s'ar putea acelea achiziționa pentru Muzeul Etnografic?

Răspunsurile date la acela de mai sus se vor trimite în duplicat și acestui Ordinariat.

Oradea-Mare, la 22 Iulie 1925.

No. 2193—1925.

Concurs la un loc la căminul școlii de meserii „Sf. Iosif” din Blaj.

Pentru complenirea unui loc gratuit în căminul școlii de meserii „Sf. Iosif” de lângă orfelinatul din Blaj prin aceasta comunicăm concurs cu termenul de 15 August a. crt.

Petiționarii au să întrunească următoarele condițiuni:

1. Să fie greco-catolic român și de pe teritoriul acestei Dieceze;

2. Să fie orfan de războiu (se vor preferi orfanii de ambii părinți);

3. Să aibă etatea de 13—15 ani și să fie sănătos;

4. Să fie absolvat cel puțin 4 clase primare.

Cererile se vor înainta acestui Ordinariat pe calea oficiilor parohiale și se vor prevedea cu următoarele documente:

1. Extras de botez;

2. Certificat dela primăria comunală despre aceea, că e orfan de războiu arătându-se N-rul rez-

luțiel, prin care i-s'a asemenat penzia precum și suma penziei;

3. Certificat medical;
4. Certificat școlar;
5. Declarația legală a tutorului, că petiționarul

în caz de primire nu va fi scos din orfelinat până terminarea completă a cursurilor școlii de meserii;

Cel primit îndată după primirea avizului Ordinariatului va avea să se prezinte la cămin.

Oradea-Mare, la 22; Iulie 1925.

PARTEA NEOFICIALĂ

Căutați mai întâiu împărăția lui Dumnezeu.

Căutați mai întâiu împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui și acestea toate vi se vor adauge vouă. (Mat. 6, 33.)

Cuvintele acestea ale Mântuitorului nostru cuprind propriaminte un răspuns Dumezeesc la marea noastră nedumerire: după ce să ne nizuim, ce să căutăm pe acest pământ?

Și ca să nu fim nedumeriți, ce va trebui să înțelegem sub *toate acestea*, ce ni se vor adauge nouă, în urma dobândirii împărăției lui Dzeu, aceste cuvinte ni le esplică însuș Mântuitorul nostru: „Nu vă îngrijiți ce să mâncați și ce să beți“ (Mat. 6, 25) „Căutați la paserile cerului, că nici nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitițe, și Tatăl vostru cel ceresc le hrănește pe ele. Au nu sunteți voi mai aleși decât acelea.“ (Mat. 6, 26.) „Și de haină ce vă îngrijiți? Socotiți crinii câmpului... nici Solomon întru toată mărirea sa nu s'a îmbrăcat ca unul din aceștia.“ (Mat. 6, 28, 29.) „Drept aceea să nu vă îngrijiți zicând: că ce vom mânca sau ce vom bea sau ce ne vom îmbrăca? Căci toate acestea păgânii le caută. Căci știe Tatăl vostru cel ceresc că vă trebuie acestea toate. Deci căutați mai întâi împărăția lui Dzeu și dreptatea lui și acestea toate se vor adauge vouă. (Mat. 6, 31—33.)

După această explicare Dumezească cu drept cuvânt vom întreba: *Unde este Doamne, împărăția ta*, pe care trebuie să o dobândim? Și ochii noștri curioși și dornici cercetează depărtările înălțimile (și adâncimile căutând împărția lui Dumnezeu.

Această întrebare și mai ales răspunsul dat de Mântuitorul nostru, ne aduce aminte de altă întrebare și răspuns din Sfânta Scriptură. Isus a redat vederea orbului, din naștere, pe care Farizeii, fiindcă a cutezat să mărturisească înaintea lor, că Isus cu putere dela Dumnezeu e-a vindecat ochii, l-au dat afară din sinagogă. Auzind Isus aceasta, întâlnindu-l l-a întrebat: „Crezi tu în Fiul lui Dumnezeu“ (Io 9, 35.) „Răspuns-a el și a zis: Cine este Doamne, ca să crez întru dânsul“ (Io, 9, 36.) Și ochii orbului ce nu de mult câștigaseră marele, neprețuitul dar al vederii curioși și

dornici se 'mplântară în nemărginita, depărtare, să le scruteze să caute pe fiul lui Dumnezeu. Și cât de neașteptat a fost răspunsul dat lui de Mântuitorul nostru: „L-ai și văzut: și cel ce grăește cu tine, acela este“ „Iară el a zis lui: „Crez Doamne.“ „Și S'a închinat lui“ (Io 9, 37—38.)

Acelaș răspuns ni-l dă și la întrebarea noastră: „Unde este împărăția lui Dumnezeu“.

Nu cercetați înălțimile nu scrutați adâncimile, împărăția lui Dumnezeu, *este în voi* nu afară de voi.

Voi, ce nu cruțați timp și oboseală ca să puțineți scrută adâncimile pământului, să-i scocioriți măruntaele, pentru a-l cunoaște și a-i scoate bogățiile la lumina zilei; voi ce vă primejduiți viața, ca să cercetați cu aeroplanele voastre înălțimile necercetate, nici de cele mai îndrăznețe paseri ale cerului; voi ce ați tremurat împreună cu Amundsen, ați murit, când a murit el și ați înviat împreună cu dânsul, când ați aflat știri despre el numai din curiozitatea să aflați ceva despre pământul necunoscut al polului nordic; — pentru voi pământul sufletului vostru este o țară necunoscută; pentru cercetarea aceleia nu sunteți piloți îndrăzneți să cutezați a întreprinde o încercare de explorare nu o așa de periculoasă ca a lui Amundsen și cu mult mai plăcută și mai folositoare, mai ales, că sufletul nostru, dacă se va obosi, în această cercetare, va afla cu siguranță, ceea ce Amundsen n'a aflat: pământ solid pe care să aterizeze și ajutor pentru noua luptă și noua muncă.

Acest pământ, acest ajutor este acel ce ne-a dat porunca să căutăm regiunile aproape necunoscute pentru noi ale împărăției lui Dumnezeu între marginile sufletului nostru: este Isus Christos, care ne zice: „Căutați împărăția lui Dzeu, care este în voi.“

Nenorocită natură omenească: căutăm cele îndepărtate, când în cele de aproape este fericirea noastră.

Suntem în stare să ne pregătim zile întregi, să priveghiem nopți deardândul pentru a ținea o conferință înaintea străinilor, până când față de ai casei noastre suntem sgârșiți de o vorbă bună.

Suntem capabili de orice jertfă față de cei străini, de tagma noastră; — cu ei împreună plângem și râdem, ale lor năcazuri și bucurii le înțelegem, până

când pentru ai noștri n'avem decât nervositatea, graba, duritatea și lipsa de interes.

Căutăm fericirea afară de noi și ale voastre, cu toate că Mântuitorul nostru ne spune: Împărăția lui Dumnezeu este în voi, nu afară de voi.

Nu este în haine, ori cât ar fi cusute și ticluite după ultima modă, nu în avere, nu în distincții bazate pe merite reale sau închipuite, nu în frumusețea trecătoare a trupului vostru, — ci în ceea ce este veșnic în noi, în sufletul vostru și în bogăția nepieritoare a lui. Căutați împărăția lui Dumnezeu, care este în voi.

Mântuitorul ne spune: „Nu vă temeți să vă aprofundați în adâncul sufletului vostru, eu Dumnezeu vostru vă garantez că nu vă veți îneca. Nu vă temeți să porniți în studierea și exploatarea acestui suflet și acestei împărății, eu vă asigur că nu vă veți pierde; eu sunt calea voastră în această cercetare, pe mine mă veți avea de călăuză în acest drum. Îndrăzniți să vă ridicați de a cerceta înălțimile nebănuite ale sufletului vostru, piscuri scăldate în lumina binecuvântată a împărăției lui Dumnezeu, — eu vă încredințez că avioanele voastre, în acest sbor, nu se vor resturna, nu se vor aprinde decât de dragostea arzătoare față de acest suflet și această împărăție.

Căutați împărăția lui Dumnezeu, dacă vreți să o dobândiți, și trebuie să o dobândiți, dacă vreți să fiți într' adevăr fericiți, dacă vreți să vă bucurați din toată inima și fără remușcări, de toate acestea ce vi se vor adauge vouă, în urma dobândirii împărăției lui Dumnezeu: de avere, de plăceri, distincții etc.

Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și toate acestea vi se vor adauge vouă — ne spune Mântuitorul nostru și nu întors. Nu ne spune să căutăm mai întâi *acestea toate*, adică avere distincții, plăceri. Căci împărăția lui Dumnezeu nu este un premiu ce se dă bogățiilor nici nu este un fruct ce să cadă copt în poalele desfrânașilor.

„Împărăția lui Dumnezeu se silește și cei ce se silesc o apucă“ (Mat. 11, 12.) Nu se dă deagata, ci trebuie să o muncim din greu. Deagata ni se vor da toate celelalte, pentru cari ne trudim noi într' adevăr și aproape exclusiv, pentru cari ne chinuim, pentru dobândirea cărora ne uităm de sufletul nostru, de interesele și necesitățile lui.

Dacă vom căuta să dobândim împărăția lui Dumnezeu, toate celelalte ni se vor adauge nouă gratis, ca adaose complementare și necesare. Inzădar vom dobândi însă lumea întreagă, în zădar vom intra până 'n coate și genunchii în plăcerile și desfăterile lumii acestea, în zădar vom câștiga bogății fabuloase, vom fi îngreunați de distincțiile și decorațiile tuturor împărățiilor și împărățiilor, — nu vom dobândi prin aceasta împărăția lui Dumnezeu, dimpotrivă ne vom îndepărta de ea, căci nu ni s'a spus: căutați mai în-

tăiu lumea aceasta, plăcerile desfatările și distincțiile ei, ci: „cautați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui; și ni s'a spus mai ales: „Cei folosește omului de ar dobândi lumea întreagă și-și va pierde sufletul său.“

„Doamne ne 'nchinăm ție pentru Dumnezească ta învățătură și poruncă și te rugăm pe tine, ce ne ai dat lumină să o înțelegem să ne dai și putere și tărie să o primim și urmăm, căci nu gândurile, nu vorbele, ci faptele noastre ne vor mântui pe noi, pentru că tu ai zis, Doamne: Nu cel ce mi zice mi: Doamne, Doamne! va intra în împărăția lui Dumnezeu, cei ce facevoia Tatălui meu ce este în ceruri.“ Iar Voia Tatălui este voia ta: Căutați mei întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui și acestea toate se vor adauge vouă“.

Eu sunt Calea voastră în această cercetare, ne asigură Domnul, prin mine, care sunt adevărul, veți dobândi-o și eu voi fi viața și fericirea voastră în această împărăție.

Augustin Cosma.

Opera congregațiilor religioase

Idealul bisericii creștine este Hristos, iar doctrina fost fixată de sinoadele ecumenice în toate formele simbolului de credință al apostolilor, fie că-și are originea din Orient, fie că din accident, care au desbătut toate contraversele și au cernut prin prisma rațiunii și a bunului simț, ori ce nedumerire ivită în Calea luptătorului pentru realizarea vieții religioase.

Rezultatul acestor debateri și al acestei munci, de statornicie a temeliiilor vieții creștine, a fost sintetizat în formule de credință, pe cari autoritatea bisericească are datoria a le explica și înprina credincioșilor, spre a face din ele un cadru în care să se miște viața creștinului dornic de mântuire și nizuitor spre desăvârșirea vieții sale pământești și cerești.

Deși lumea aceasta, care prin tradiția atâtor fapte și legături cu pământul în care trăim, nu încetează a turbura mereu în mersul lor liniștit persoanele cari din iubire cătră Isus urmează sfaturile evanghelice. Deși dușmanii bisericii care recunosc măreția, curăția și sublimitatea celui restignit, lăudându-li ca pe cel mai mare moralizator al lumii, dar cărora nu le convine o viață atât de simplă și izolată. N'au găsit nimic cu temei de obiectul, contra adevărilor de credință pentru că sunt convinși, că biserica lui Hristos este universală, în care o lume întreagă de suflete îndemnate prin credință în cel restignit pentru dreptate, păstrează învățătura Lui curată și nefalsificată în tocmai cum a fost fixată de sinoadele ecumenice.

Adevărata floare a vieții religioase în biserica lui Hristos este, iubirea perfectă de Dumnezeu, la

aceasta sunt chemați toți oamenii din lume. Marea pluritate a creștinilor se căsătorește, trăeste în mijlocul lumii cu grijile și aspirațiile ei pământești, și totuși trebuie ca să se sfințească prin împlinirea legii lui Hristos, deoarece „nu toți pot pricepe acest cuvânt, ci numai aceia, cărora le este dat.“ Cu cât omul iubește mai mult pe Dumnezeu, cu atât este mai perfect și mai aproape de idealul lui Hristos. La aceasta iubire perfectă sunt chemați toți oamenii fără excepție. Marea poruncă a iubirii lui Dumnezeu are aceeași valoare pentru toți fără deosebire.

Oare biserica n'a ridicat la Cultul altarelor în toate veacurile sfinți din toate straturile societății; căsătorii și necăsătorii, Principi și cerșitori, muncitori țărani și soldați etc. propunându-i ca exemplul de perfecțiune tuturor creștinilor, chiar și călugărilor?

Adevărata mare însemnătate a vieții religioase în formă de Congregație este ceea ce se recere cu o urgență necesitate în epoca noastră decăzută prin lăcomie de bani și sensualitate. Este predica energică, că mai există ceva superior binelui și desfătării pământești, este îndemnul stăruitor la stăpânirea de sine și la abnegație pentru a nu perii prin desfrâu. Insași existența a atâtor Congregații religioase în biserica universală a lui Hristos, este o puternică și Continuuă protestare în contra josnicei lăcomii de bani și a imoralității. Care nu pricepe decât ceea ce se poate pipăi, cântării, mâncă sau bea. Membrii acestor congregații, ca și turnurile bisericilor noastre, arată mereu prin exemplul lor omenirii decăzute cerul, și îi strigă: „*Sus să avem inimile!*“ Prin exemplul lor, ele propoveduesc mai tare și mai pe înțeles decât prin cuvinte, mortificație și abnegație.

Aceasta viață de jertfă a atâtor bărbați și femei consacrați lui Dumnezeu, este cel mai mare bine al întregii societăți, fie pentru exemplele strălucite de iubire eroică de Dumnezeu și de aproapele, fie pentru marea binecuvântare, pe care o răspândește prin activitatea sa exterioară de prin prejur.

Ingrijirea publică nu are putința de a înlătura toată mizeria și de a ușura toate nevoile, nici chiar spontana activitate pur individuală de caritate nu atinge nici pe departe idealul bisericeii creștine. Aceasta numai societății propriu zise de persoane, cari din iubire cătră Dumnezeu au lăsat toate, pentru a sluji numai lui Hristos, sunt în stare să producă în această privință ceva mare și folositor, aproape supraomenesc și nu momentan. Aceasta este opera Congregațiilor religioase, cu acțiunea lor de caritate puternic organizată în biserica catolică universală.

Fr. Nichita.

— *Profesori de teologie*, precum și cei invitați la congresul profesorilor, care se va ținea în 11 Aug. a. c. la Sfina de Vale, sunt rugați a se anunța la Episcopia unită din Oradea Mare.

Biserica Românilor din Oradea-Mare și județul Bihor

de profesor: Petre Dejeu.

II.

Influența Calvină și cea Mohamedană asupra vieții religioase a Românilor din județul Bihor. (1556—1692).

Prin bătălia de la Mohaciu (anul 1526), unde turcii zdrobiră forțele oștirilor uigurești, Ungaria semimilenară se împarte în trei părți: partea de nord stăpânită de Casa de Habsburg, ținutul de sud și cel dintre Dunăre și Tisa stăpânit de turci și părțile ardeleni și cele de pe malul stâng al Tisei stăpânite de Ion Szapolyai regele încoronat al acestor din urmă ținuturi.

Oradea-Mare stă sub ascultarea lui Ioan Szapolyai, carele în cetatea de aici își așează reședința regală în palatul episcopului-cardinal George Frater. Regele Szapolyai pe credincioșul său episcop și sfetnic îl numește cancelar al Transilvaniei. În tot timpul vieții acestui episcop energic calvinismul care intrase deja în țară, în Oradea-Mare și Bihor nu putu pătrunde.

Episcopul George Frater moare ucis mișelește în Vinjul-de-jos la anul 1551. Urmașul lui în scaunul vlădicesc al Oradiei-Mari, episcopul Matia Zabardy (1553—1556), tot atât de energic ca antecesorul său, apără biserica catolică din aceste ținuturi contra ereticilor calvini. Insași murind episcopul Zabardy, la anul 1556 prin el se pogoară în mormântul de sub biserica istorică a Sfântului Ladislau din Cetatea-Oradiei cel din urmă episcop catolic diecezan de Oradea-Mare, care păstorise atât ungerii, germanii, italienii, slovacii șcl. de rit latin, cât și românii de rit grecesc și conduși de arhidiaconii lor subordonați jurisdicțiunii episcopiei catolice a Oradiei-Mari

După moartea regelui Ion Szapolyai văduva acestuia: Regina Isabela, — care stăpânește în locul fiului ei minor, Ion Sigismund — deși era mare catolică, totuși cedează insistenței nemeșilor maghiari calvini pentru a face propagandă doctrinei calvine în Bihor și Oradea-Mare. Regina nu se putea opune acestui nou curent de viață religioasă, fiindcă forța principală care alimenta acest curent era politica de a rupe orice legături cu Habsburgii, mari protectori ai catolicismului. Turcii înșiși, având Transilvania sub protectoratul lor, sprijiniră mult lățirea religiei contrare acelei profesate de Habsburgii „odioși“, pe cari voiră săi distrugă, ocupând Viena și Austria, ca astfel să poată jefui toate bogățiile reale și cele visate de fantazia bolnăvicioasă orientală a izlamilor cuceritori ai „lumii întregi“.

Comandantul oștirilor principelui Transilvaniei Toma Várkocs, fost căpitan al cetății Oradiei-Mari.

dupăce trecu la legea calvină, în fruntea oastei sale ardeleni vine la Oradea-Mare în anul 1556. Aici cere jurământ de fidelitate dela canonicii, preoții, călugării și poporul Orădan pentru principele Ion Sigismund precum și trecerea tuturor bisericanelor la legea calvină. Cum acești bisericani refuzară acest jurământ, Toma Várkocs pe toți îi scoate din Oradea-Mare și îi trece peste frontiereă, în ținutul stăpînit de Habsburgi. Tot el izgonește poporul credincios din biserici și pe călugării cari mai cutezară a rămânea pe aici ascunși. Pentruca poporul credincios să nu aibă nici un loc de închinărea în Oradea-Mare, și să nu vadă o singură icoană, ori cruce catolică și astfel mai ușor să poată răspândi doctrina calvină, Toma Várkocs dărâmă 10 biserici catolice din Oradea-Mare, cerând totodată dietei nemeșilor ardeleni, ce se întruni la Cluj în anul 1560 desființarea pe veci a episcopiei catolice din Oradea-Mare. Acest lucru se și împlini și dieta din Cluj averile episcopiei Orădane le declară drept proprietate ale Coroanei Principilor Transilvăneni.

Din lucrarea celebră a marelui nostru savant N. Iorga: „Istoria Bisericii Românești“ vedem absolut clar, că înainte de propagarea calvinismului (1526) în Transilvania României n'au avut nici o singură episcopie românească organizată și recunoscută de regii unguri, pentrucă ei deși erau de ritul grec, totuși stăteau sub iurisdicțiunea episcopilor catolici de rit latin, din Alba-Iulia și Oradea-Mare.

Chiar și în Țara-Românească cele dintâi 7 episcopii (de Mucov, Severin, Argeș, Bacău, Nicopole, Siretiu, Baia Moldovei), întemeiate între ani 1227—1420 sunt episcopii românești de rit latin și stau sub ascultarea Papei dela Roma, care le-a întemeiat.

Mitropolia Ungro-Vlahiei, care se stabili la București ca prim titlular a avut la anul 1359—1379 pe episcopul grec Hyakinthos, cărui îi urmă în scaunul mitropolitan tot din încredințarea patriarhului din Constantinopol: călugărul-episcop grec Danțil Kritopulos (1370—1381).

După cădere Constantinopolului sub turci (1453) călugării greci din Balcani vin și să așeze în Țara Românească aducând cu ei influința patriarhului din Constantinopol în mod și mai intensiv, ceea ce le fu mult ușurat prin faptul, că patriarhul din Constantinopol stătea sub o cărmuirea turcilor, cari nu se temeau de această biserică supusă, căreia îi asigură întâietate față de catolicismul papal, carepuse la cale toate forțele pentru a împedeca lășirea stăpînirii turcești în Europa de mijloc.

Principii calvini ai Transilvaniei, își puseră în cumpănă toată silința pentru a rupe pe Români dela catolicism. Ei cerură deocamdată, „chiar dacă nu se lapadă de ritul grec să primească barem dogmele calvine“. Pentru a realiza acest scop, iată, că și Români primesc un episcop românesc calvinizant pentru

tot Ardealul în persoana lui Gheorghie de Sângiorz (1566—1569), care se intitulează: episcop și superintendent al bisericilor românești¹⁾ acestuia îi urmează Pavel din Turdaș, (1569—1577) care se iscălește „episcop românesc“.

După aceștia urmară apoi alți episcopi „românești“ de rit grec însă calvinizanți, cu reședința în Geoagiul-de-sus (între anii 1557—1562) în Vad lângă țărmurii Someșului, aproape de Dej, (la a. 1523—1550) și în Alba-Iulia numită și Bălgrad. Acești episcopi erau sfințiți sau la mitropolia Ungro-vlahiei din Țara Românească, sau la patriarhul sârbesc din Ipek (orașel sârbesc în Rascia, aproape de Montenegro).

Episcopii români calvinizanți, sfințiți de către patriarhul sârbesc la Ipek, reîntorși acasă, în mod abusiv, și probabil la îndemnul patriarhului sârbesc, care voi să-și extindă jurisdicțiunea și asupra Românilor din Ardeal, — se intitulează (cași Ghenadie) „arhiepiscop“ „Mitropolit al Ardealului“.

Însă să nu perdem din vedere, că în Transilvania înainte de a. 1868 n'a existat mitropolie ortodoxă română. În această an (1868) s'a înființat pentru prima dată această mitropolie, al cărei titlu în mod abusiv s'a folosit și de Ghenadie precum și de întreg șirul episcopilor ortodoksi, ce-i urmează în scaunul dela Alba-Iulia.

Episcopii din Alba-Iulia, cari urmează după Ghenadie I (1578—158..) și până la Athanasie Anghel (1698—1700) deci timp de 122 de ani, au fost episcopi români calvini și după rit „greci-ortodoksi“. Acești episcopi, cari administrau și biserica Românilor din Oradea-Mare și județul Bihor, erau sub ascultarea mitropolitului Ungro-vlahiei din Țara-Românească în cele rituale iar în cele dogmatice erau conduși de superintendentul calvinesc, ungar al Ardealului, pe care în Consistor și în Sinod îl aduceau patru preoți români ortodoksi pe umeri.

Iată aceasta este starea generală în care s'a aflat biserica Românilor din Transilvania între anii 1555—1700, deci total timp de 145 de ani.

* * *

Asupra episcopilor, cari păstoresc credincioșii români din Oradea-Mare și părțile Bihorului avem următoarele date concrete:

„Cel dintâiu episcop în Prislopul Silvașului este Eftimie, călugărul, căruiua principele Ștefan Báthory (1571—1586) la stăruințele unor nobili, în 5 Octombrie 1571, îi permite să umble prin provincie, să predice și să slugească celor de ritul său, iar în 12 Sept. 1572 îl numește episcop“.

„În această zi principele amintește Bistrișenilor, că a numit episcop pe Eftime și i-a dat voie să predice pretutindeni în țara Ardealului și în părțile ungurești.

1) N. Iorga Ist. Bis. Rom. II. pag. 354.

Din aceste este evident, că episcopia lui Eftimie se estindea la început peste tot teritoriul de sub stăpânirea lui Ștefan Báthory. Ca să înțelegem însă pentru ce întâlnim de aci încolo în titlaturile episcopilor românești „părțile ungurești, Oradea și Maramureșul, trebuie să observăm, că Ioan Sigismund Szapolyai închiase cu împăratul Maximilian tractatul din 16 August a. 1570, în sensul căruia Sigismund avea să abdică de titlul de rege, să fiină Transilvania cu titlul de principe ereditar; iar comitatul *Bihorului* cu *Oradea* și *Maramureșul* cu *Hust* și ocelele de sare cu titlul de „domn al părților ungurești“. Această schimbare politică ne arată că „Părțile ungurești“, *Oradea Mare* și *Maramureșul* se pun adeseori în titlurile episcopilor ardeleni, nu ca dovadă despre existența unor episcopii sufragane în acele ținuturi, ci ca o imitațiune depe titlul principilor ardeleni“.

„Eftimie din episcop al țării *Ardealului* și *părțile ungurești* se face episcop românesc numai peste comunitate *Turda, Cluj, Dobâca, și Solnocul Interior*¹⁾ adevă în părțile acelea, unde fusese mai înainte până pela 1556 episcopia *Vadului*. Aci petrecu Eftimie până la 1576, când muri și în locul lui urmă *Spiridon*, precum se vede din decretul lui Sigismund Báthory de dto 6 Febr. a. 1585. „Anul, pânăcând a funcționat episcopul *Vadului Spiridon*, nu-l cunoaștem, nici nu știm, că până la 1623 cine i-a urmat în scaunul episcopesc, decumva i-a urmat cineva în intervalul dela moartea s'a până la a. 1623. În acest an aflăm însă în episcopia *Vadului* pe Eftimie II.²⁾”

Din decretul de numire³⁾ alui *Eftimie II.* de episcop al *Vadului*, vedem că Ștefan Bethlen, guvernatorul *Ardealului* numește pe acest episcop peste bisericele românești din comitatele: *Turda, Cluj, Dobâca, Solnocul* din lăuntru (unde se află *Vadul*), *Solnocul* de mijloc, *Bihor* (unde se află *Oradea-Mare*) *Grasna, Maramureș, și Sătmar*, și din districtele: *Chiorului, Bistriței și Gurghiului*. Principel *Gavril Bethlen* la 1 Iunie 1623 confirmă numirea lui *Eftimie II* peste teritoriul amintit. Deci *Oradea-Mare* e scoasă desub iurisdicțiunea episcopului din *Alba Iulia*. Însă episcopia *Vadului* încurând în urma unelirilor lui *Ghenadie II*, favoritul lui *Gavril Bethlen* și tipic episcop român calvinizant, apune cu totul și *Oradea-Mare*, astfel se reîncorporează la episcopia de *Alba-Iulia*.

„Cristofor, urmașul lui Eftimie în episcopia „țării *Ardealului și părților ungurești*“ cu excepțiunea comitatelor *Turda, Cluj, Dobâca și Solnocul* din lăuntru, a trăit probabil până la 1579, căci dieta din *Turda* dela 21 Octombrie 1579 ne spune: „Popii românești să-și aleagă episcop românesc pe cine vor voi, după ce episcopul lor de până aci a murit și domnitorul să întărească pe cel ce vor fi ales ei dintre sine“.

Preoții românești în baza acestei hotărâri și-au ales un episcop în persoana lui *Ghenadie* care se întitulează: „*Mitropolit a tot ținutului Ardealului și al Orădei*. *Ghenadie* s'a sfințit probabil la sârbi, cași Eftimie și de acolo a adus obiceiul de a-se întitula „mitropolit“ deși era numai simplu episcop.

Oradea să pune în titlul lui, nu peutrucă acolo ar fi existat vre-un episcop sufragan, ci pentru ca să ridice punctul extrem până unde se întinde jurisdicțiune lui episcopescă.

Acest *Ghenadie* a fost un mare slavon. Cărțile bisericești le-a tipărit în limbă slavonă, iar limbii românești nu-i a dat nici o importanță în biserică.)

... „*Gavrilă Bethlen*, principele *Transilvaniei*, preocupat de idea calvinizării *Românilor*, la 1628 numește de episcop pe *Ghenadie II*, care mai înainte se numea *George Bradu*“.

„Acesta guvernează biserica română din anul 1628 până la 1640, pe lângă condițiuni înpuse lui în interesul promovării calvinizmului între *Români*. El în dalteria, care o dă în 4 Decembrie 1628 popoului lanăș din *Hunedoara* se întitulează slovenește: „*Kyr Ghenadie* arhiepiscopul din scaunul *Bălgadului* și al *Vadului* și al *Orădii* și al *Sătmarului* și al toată *Ardealului*.“ Ținuturile subliniate sunt posesiunile principilor ardeleni anexate la *Ardeal*, iar nu episcopii sufragane.“)

Starea mizerabilă în care zăcea biserica românilor din *Ardeal* și a celor din *Oradea-Mare* nimic nu o caracterizează mai bine decât documentul, ce urmează în traducere română după originalul latin: o epistolă a patriarhului *Cyрил Lukaris* din *Constantinopol* adresată către *G. Bethlen*, principele *Transilvaniei*, la 2 Sept. 1629.

Înălțate Principe,

Cu durere am înțeles că din epistoalele repeșite ale Alteței Tale, precum și din cuvintele Dlui Legatu, atât preoții români, cari se află în principatul Alteței Voastre, sunt nepolești, neînvățați stricăcioși și nedemni de pozițiunea lor; și sunt atât de neculți, încât nu-s în stare nici a citi, cu atât mai puțin a percepe și a predica S. Evanghelie, din care cauză precum Alteța Voastră, cu tot dreptul ne reflectați, corupțiunea moravurilor și depravarea religiunii creștine, din zi în zi tot mai tare crește.

Celindu-le aceste, ne doare inima, și dacă nu ne-ar interesa cauza universală a credincioșilor, cari se află în mijlocul păgânilor, ne-am grăbi a merge acolo, unde e atât de mare lipsă de reformarea moravurilor și a religiunii creștine. Însă aici din cauza religiunii noastre suntem neconținut susținuți și nici nu dispunem de atâția apostoli, prin cari s'ar put'a reforma corupțiunea atât de mare a moravurilor și căror s'ar put'a concrede vindicarea atâtor defecte. Însă ne este spre mângâere, că Alteța Voastră, căruia Dumnezeu i-a concretizat atâtea popoare promițte asistență și protecțiune înaltă față de acest popor miser și față de preoții aceuia.

Condițiunea aceea însă, ce Alteța Voastră ați adausu acestei asistențe, și ce ați binevoit sub secretul cel mai mare a ni-o și indegeta în epistoalele scrise, fiindcă e de atare natură, ce

¹⁾ Dr. Bunea Op. cit. pag. 57—58—59.

²⁾ Dr. Bunea: Ierarhia Românilor Blaj 1904. pag. 34.

³⁾ N. Dobrescu „Lucațarul“ din Budapesta No. 23—903.

¹⁾ Bianu-Hodos: Bibliografia p. 84.

²⁾ Dr. Bunea op. cit. pag. 8.

noi nu o putem înțelege așria, ba, și dacă ar fi cât de clară espresiuinea, ne oprește oficiul patriarhal a o înțelege: de aci ușor puteți precepe, că la lucruri de această natură, asistența noastră pe față nici într'un mod nu o putem presta.

Tare bine pricepem, că *Alteja Voastră*, efeptuirea planului sperați a o putea mai ușor obține, dacă Ghenație, episcopul acelor părți ar primi dela noi cât de mică informație sau îndemnare la făcere, prin urmare la conlucrare. închizând noi ochii și urechile; să știți însă Alteja, că și lucrurile secrete au adeseori urmările lor triste. Precum și aceea că puternicul împărat al Turciei, nu va împedea efeptuirea planului Altejei Voastre, căci el se îndestulește a avea numai supuși credincioși, deși aceștia ar profesa deosebita de alui Mohammed.

Dubităm însă, că convoirea împăratului turcesc să poată îndupleca națiunea română a primi bucuroși credința ce profesăți Alteja Voastră; căci asta nu s'ar putea efeptui, fără prejudiciul celorlalte secte, cari se află în principatul Altejei Voastre.

Pentru executarea norocoasă și liniștită a planului Altejei Voastre, națiunea română din principatul Altejei Voastre, înainte de toate ar trebui să rumpă legătura, atât a sângelui cât și a devoțiunii, ce există între ei și cei din România și Moldova. Dar principii acestor țări vecine nici într'un caz nu se vor învoși la aceea, ci de sigur se vor opune, dacă nu cu armele, cel puțin prin emisari ocuși

Nu zicem, că nu e creștină religiunea, ce profesăți Alteja Voastră și partea cea mai mare a poporului; însă în esență se deosebește mai tare de credința orientală (al cărei cap suprem pre pământ suntem noi), decât de aceea ce se profesază la Romă, carea, precum reflectați Alteja Voastră, e plină de erori. Încă și aceea scrieți, că călugării și preoșii români supuși Domniei Altejei Voastre n'au nici o credință; deci ar fi mai consult să profeseze ceva credință fie aceea și greșită, decât să nu profeseze nici o religiune. Însă, Alteja, a profesa o credință greșită, cine va nega, că nu e tot una cu a nu profesa nici o credință?

Deci acel nefericit popor, lipsit de învățătură, ar îmbrățișa religiunea Altejei Voastre sau din neștiință, sau de silă, ce însă nu voim a crede, că s'ar fi întâmplând în principatul Altejei Voastre, aceea ce e drept nu o am pulea împedea, atât pentru distanța locului, cât și din lipsa armelor, căci nouă nu ni-se cuvine a ne lupta cu alte arme, decât cu peana; dar să dăm mână de ajutor la defecțiunea aceasta, fie pe față, fie pe ascuns, aceea ar fi din partea noastră mare lucru, ce nu s'ar putea șterge nici printoate torturile lumei acesteia.

Suntem convinși și despre asertiunea aceea a Altejei Voacă sunt mai fericite țările, unde deosebirile în credința popoarelor sunt cât mai puține, pentru obținerea cărora domnitorii necurmat trebuie să se lupte. Însă dacă aceasta este deviza și politica domnitorilor, de mine fie, dar aceasta nu e totodată și poruncă bisericească, căci nouă nu ne este ertat a sacrifica credința noastră pentru bunuri pământești, fie acelea cât de mari, căci mântuirea sufletului e mai presus de orice bun pământesc.

Mai departe nici nu dubităm, ba încă tare credem, că planul Altejei Voastre, place puternicului rege al Suediei, ducelui de Brandenburg, și altor principii germani; însă ce place multora și ce multora le pare salutar, câteodată se poate întâmpla, că cutărui să cauzeze stricăciune.

În aceste împrejurări, că ce ar fi de făcut și ce de între-lăsat, concredem judecății imparțiale ale Altejei Voastre; noi cu soarta nu ne putem lupta, de arme fizice nu dispunem ci ne vom ruga lui Dumnezeu, că Duhul Sfânt să lumineze acel popor nefericit și pre Alteja Voastră să vă fină mulți mulți ani fericiți.

Al Altejei Voastre:

Constantinopole, 2 Septembrie 1629.

cel mai deobligat

CYRIL

patriarhul Constantinopolei.

P. S. „Promitem că secretele le vom păstra în cea mai mare tăcere.“¹⁾

„Gheorghe Rákoczy, credincios tendinței de proselitism calvinesc, numi la 30 Septembrie 1641 și pentru românii Bihoreni un episcop în persoana lui *Avram Burdanfalvi* (Burdan), pe care l-a îndatorat să predice în limba poporului, ca să poată scoate pe Români „din întunerecul rătăcirilor superstițioase și să-i conducă spre lumină“. Pe acest episcop l-a făcut atârnat nu numai de superintendentul calvin al țării, ci și de protopopii calvini din Bihor. Cât va fi păstorit episcopul Avram și urmașul acestuia¹⁾ Petru de Ciuciu (Csucsiy) numit la 15 Decembre 1648, părțile bihorene au fost deci scoase de sub jurisdicțiunea episcopului din Alba-Iulia. Însă prin decretul de confirmare al „Mitropolitului Sava Brancovici din 28 Decembrie 1656 Bihorul este alăturat din nou teritoriului, peste care se întindea jurisdicțiunea canonică a scaunului vlădicesc din Alba-Iulia.

Episcopii din Alba-Iulia, ce urmară după Sava Brancovici, între anii (1659—1700): Ghenație, Ioșif Buday, Ioasaf, Ion din Vinț, Varlaam, Teofil,²⁾ păstoriră poporul din Bihor și Oradea-Mare între aceleași condițiuni, ca și pe cel din Transilvania propagând dogmele calvine și făcând în biserică ceremonia grecească.

Din cele ce preced se vede limpede: că biserica poporului românesc din Oradea-Mare și părțile Bihariei, după desființarea episcopiei latine de Oradea-Mare, este pusă sub jurisdicțiunea episcopilor români calvinizați din Transilvania. Episcopii români transilvăneni atârneau de episcopul „ortodox“ calvinesc maghiar) pe care în sinod îl aduceau patru popi români ortodoxi pe umeri; iar de altă parte erau supuși, din cauza ritului oriental: „mitropolitului Ungrovlahiei din București.“

Cât privește viața internă a Bisericii Românilor din Oradea-Mare și Bihor, ea în tot timpul calvinismului a trebuit să fie foarte simplă. Popii dela sate abia știau ceti evanghelia, fără să o fie putut și explica. Acești popi nu aveau nici o pregătire teologică, numai niște scrisori date lor de „predicatorii calvi“, prin cari li-se permitea a funcționa.)

„Mai ales dela anul 1630 încoace se poate considera biserica românilor din Ardeal drept biserică grecească numai după rit, căci era calvinească în

¹⁾ Dr. I. Ardeleanu. Ist. Diec. gr.-cat. Oradea-Mare. Tom. II pag. 17—20 și 86—88.

²⁾ Szilágyi A. — Szilágyi Sándor: Török-Magyarok történelmi emlékek. Vol. II, pag. 137—140.

³⁾ Dr. I. Lupaș: Istoria Bisericească a Românilor Ardeleni. Sibiu, 1918 pag. 131

⁴⁾ N. Iorga: Istoria Bisericii Românești. Vălenii de Munte 1909. Vol. II, pag. 356.

⁵⁾ Dr. A. Bunea: Vechile Episcopii Românești pag. 148.

⁶⁾ Dr. Ardelean: Ist. diec. Oradea-Mare. Vol. II, pag. 88.

⁷⁾ Nicolae Iorga: Istoria Bisericii Românești. Vălenii de Munte 1909. Vol II, pag. 350.

credință și instituțiuni. „Cât de adânc au pătruns instituțiunile calvinești în ființa și organizmul episcopiei de Alba-Iulia — căreia aparținea și Oradea-Mare — este astăzi deplin dovedit.²⁾ și pentru aceea nu mai insistăm asupra acestui punct. Episcopii ei au fost niște vicari ai superintendenților calvini maghiari. Promiteau la intrarea în oficiu profesarea dogmelor calvinești și trebuiau să permită trecerea oricărui român la maghiaro-calvinismul dominant. Era Episcopia de Alba-Iulia un fel de oficiu pentru pregătirea materialului brut, ce avea să se contopească în elementul maghiaro-calvin.... Dacă Românii ar fi rămas și mai departe în brațele calvinizmului — și după legile și împrejurările de atunci trebuiau să rămână, dacă nu se uneau cu biserica Romei, — ar fi urmat aceea ce ne spune Iancsó Benedek: „maghiarizarea desăvârșită a poporului românesc“.¹⁾

Atât de orbește se supuneau popii români calvinizanți ordinelor superintendenților unguri, că din biserică scoaseră icoanele și sântele cruci pe popor îl desvâjase dela s. cuminecătură și alte deprinderi evlavioase, încât deși țineau ritul grecesc de fapt trăiau ca eretici.²⁾ Aceste sunt vorbele prin cari Dr. Bunea caracterizează această epocă.

• • •

Să nu uităm însă că Oradea-Mare și Bihorul în anii 1660—1692 stătea sub jugul Turcilor. Turcii își dădeau și ei toată silința de a converți pe români la legea izlamilor. Pe teritoriul Oradiei-Mari, în mod public, în biserici nu era iertat a se închina lui Dumnezeu decât după orânduiala profetului Mahomed.

În unele comune românești din Bihor și până azi a rămas datina mahomedană, că femeile Vinerea (ziua de repaus săptămânal la izlami) își aștern șorțul pe vatra casei, își spală mâinile și picioarele, apoi îngenunche cu fața spre răsărit și zic rugăciuni. În multe sate, poporul și azi, Dumineca la sf. slujbă, doi câte doi vin în fața icoanelor, fac mătanie adâncă și îngenunchind atinge cu fruntea pământul: ceeace e datină observată în legea izlamilor.

• • •

Din această stare de haos, biserica română se scapă prin sfânta unire cu biserica Romei, care întronează spiritul geniului latin în viața religioasă a nenorocitului popor român acestor din urmă secolii, în cari suflul duhului străin și păcătos înjosește neamul nostru într'o amorțeală sinucigătoare.

• • •

²⁾ Dr. Alex. Grama: Instituțiunile calvinești în biserica românească din Ardeal. Blaș 1895.

¹⁾ A. Roman: Nemzetiségek Törökvegek Története. Budapest 1896 vol. I, pag 548.

²⁾ Dr. Bunea: „Vechile Episcopii Românești pag. 149—150.

Șirul Episcopilor din Transilvania cari au jurisdicțiune asupra Bisericii Românilor din Oradea-Mare și părțile Bihariei 1556—1700.

1. Eftimie I. (1572—74) Episcop de Vad.¹⁾
2. Cristofor (1574—79) Episcop de Alba-Iulia.
3. Ghenadie I. (1579—) Episcop de Alba-Iulia.
4. Ion de Prislop (1585—) " " "
5. Teoctist (1606—) " " "
6. Teofil de Prislop (1614) " " "
7. Eftimie II (1623—1628) " " Vad.
8. Ghenadie II, George Bradi (1628—40) Episcop de Alba-Iulia
9. Avram de Burdan (Burdanfalvi) (1641) Episcop al Bihorului.
10. Petru Ciuciu (Csucsy) (1648) Episcop al Bihorului.
11. Sava Brancovici (1656—) Episcop de Alba-Iulia.
12. Ghenadie III (1659) Episcop de Alba-Iulia.
13. Iosif Buday de Piskints (1680). Episcop de Alba-Iulia.
14. Ioasaf (1682—). Episcop de Alba-Iulia.
15. Ion din Vinț (1682—85). Episcop de Alba-Iulia.
16. Varlaam (1685—1692). Ep. de Alba-Iulia.
17. Teofil (Toma Szerémi) (1692—1697). Episcop de Alba-Iulia, începe unirea cu Roma.
18. Atanasie Anghel sfințit în București la 22 Ianuar 1698, desăvârșește *Unirea cu Biserica Romei*¹⁾ în sinoadele din 24 Octombrie 1698; care e și 5/14 Septembrie 1700.

Literatura:

N. Iorga: Istoria Românilor ed. IV. București 1920. Edit. Pavel Suru.

N. Iorga: Istoria Bisericii Românești. Vol. I și II. Vălenii de Munte 1908—1909.

Dr. Augustin Bunea: Incercare de Istoria Românilor. București edit. Academiei Române 1912.

Ioan Georgescu: Istoria Bisericii Creștine Universale, Blaj, 1921.

Dr. A. Bunea: Vechile Episcopii Românești. Blaș 1902.

Dr. Augustin Bunea: Ierarhia Românilor, Blaș, 1903.

Dr. Ion Lupas: Istoria Bisericească a Românilor Ardeleni, Sibiu, 1918.

¹⁾ Notă: Acest Vad e lângă țărmlurele stâng al Someșului aproape de orașul Dej.

²⁾ N. Iorga: Istoria Bisericii Românești. Vol. II, pag 256.

Sfaturi din bătrâni, pururea actuale.

I. Povețe pentru viață (Regulae vitae).

1. Domni secure, surge mature: Samus eris.

1. Dormi lin, fără de grije

Și te scoală 'n zori de zi;

Astfel sănătatea

Ți o vei păzi,

2. *Age discrete, discure pacate: Gratus eris.*
 2. Lumei în tăcere,
 Glumeți fi în vorbire;
 Și plăcut la toți vei fi
 Fără osebite.
3. *Mariae sis totus, corde devotus: Pius eris.*
 3. Fecioarei Maria pururi
 Să-i fi devolat;
 Și-atunci piu și bun
 Vei fi neîncetat.
4. *Vive honeste bibe modeste: Sanus eris.*
 4. Viața modestă
 Și traiu cumpătat;
 Deplin sănătatea
 Ți-ai asigurat.
5. *Adhibe curam, tene mensuram: Dives eris.*
 5. Lucrând cu sirguință
 Și 'n toate măsura ținând;
 Bogat și îndestulit
 Vei fi în lume trăind.
6. *Fuge penata, serve mandata: Salvus eris.*
 6. De păcate te ferește
 Poruncile le cinstește;
 Și calea mântuirii
 Deschisă î-ți este.
7. *Frequenterora, multum labora: Dignus eris.*
 7. Adese ori te roagă,
 Neîncetat lucrează;
 Și la toată lumea
 Cinstit ești și cu vază.
8. *Sis purae mentis et abstinentis: Bonus eris.*
 8. Mîntea curată
 Și înfrînată;
 Bun, modest a fi
 La toți te-arată.
9. *Parce penanti, da supplicanti: Pius eris.*
 9. Pe păcătoși îi iartă,
 Pe nevoiași ajută
 Și-a ta milă, bunătațe
 De obștei cunoscută.
10. *Libellos lege, quod sapis, tege: Prudens eris.*
 10. Multe cărți citește,
 Secretul îl păzește;
 S' ai aflat înțelepciunea
 Ce 'n lume rară este.
11. *Penantes puni, iratos uni: Justus eris.*
 11. Pe ce răi îi pedepsește,
 Pe 'nvrăjbiți îi păciuește;
 Și a ta dreptate
 La toți se vedește.
12. *Dei sis cultor, criminis ultor: Prabus eris.*
 12. Către Domnul ai credință,
 Crimei fi ne 'ndurător;
 Și a ta cinste, bunătațe
 Pildă va fi futuror.
13. *Amicos fove, rixas nou move: Gratus eris.*
 13. Prietini o cultivă,
 Iar de vrajbă fugi scârbit;
 Și de prietini, cunoscuți,
 Pururea vei fi iubit.
14. *Vitam duc mitem, fugite litem: Felix eris.*
 14. Din viață blândă, lină,
 Fugi de certuri dujmăni;
 Și fericit vei fi atuncia
 În lume cât vei trăi.
15. *Et hoc memento, quod in momento: Mori eris.*
 15. Cândul morții te 'nsotească
 În viață ne 'ncetat;
 Că 'ntr'o clipă al ei fir
 Poate să fie tăiat!

CRONICA

— *Noul episcop al eparhiei catolice de Iași este Mgr. Dr. Mihai Robu, secretarul episcopesc de acolo, fiu al Moldovei mănoase, care în ziua de 5 Iulie cor. a fost introdus după toată regula în marea demnitate de către Arhiepiscopul catolic al Bucureștilor Mgr. Dr. Alex. Cisar. Ne bucurăm că putem saluta cu toată reverința o persoană așa vrednică în fruntea eparhiei Iașilor. Intru mulți ani Stăpâne!*

— *Istalarea noului episcop de Arad P. S. Dr. Grigorie Comșa s'a făcut în ziua de 12 Iulie cor. în cadrul unor impunătoare festivități. Actul instalării a fost condus de P. S. Sa episcopul Iosif al Caransebeșului ca mandator al mitropolitului Nicolae al Sibului. Guvernul a fost reprezentat prin d. ministru al cultelor Al. Lapedatu.*

— *Ignoranța celui mai învățat prelat ortodox. În numărul 7 (Iulie) al revistei oficiale a Sf. Sinod. I. P. Cuvioșia Sa Arhimandritul Iuliu Scriban, scrie că „alătura de cele 3 biserici ungurești din Ardeal cari s'au plâns pentru școlile confesionale Ligii Națiunilor, aflăm și Biserica uniata”. Se înțelege, cu*

cine erau să fie uniații alături?... Cu ungerii, ca să se plângă la Liga Națiunilor împotriva noastră! — adaugă malițios P. C. S. — N'am presupus la cel mai învățat prelat ortodox atâta ignoranță, neștiind că aci e vorbă de biserica maghiară unitară și că Biserica română unită știe să-și apere drepturile ei în cadrele țării și a constituției sale.

— *Predici.* La catedrala unită vor predica: 6 August (Schimbarea la față) *Mgr. Dr. Gr. Pop*; Duminică în 9 August: Mon. *Vasile Barbul*; 15 Aug. (Sf. Măria Mare) *Ils. Dr. Iacob Radu*; Duminică în 16 Aug. On. *Ambroziu Ilușiu*; Duminică în 23 Aug. Rvs. *Ilie Stan*; Duminică în 29 Aug. Cl. *Dr. Al. L. Tăutu*; 3 Sept.: On. *Nicolae Sabo*.

— *Orientalii la liturgia papală din ziua de Rusalii.* În ziua de Rusalii, Papa a celebrat liturgie solemnă la San Pietro. E cunoscut că la liturgiile papale Apostolul și Evanghelia se citesc și în limba greacă după cea latinească. Anul acesta fiind aniversarea conciliului ecumenic dela Nicea, Papa a dorit ca ritulul oriental să i-se dea la liturgia papală o importanță mai mare ca până aci. De aceea a dorit, ca la procesiunea ce-l însoțește pe Papa când coboară din Vatican în San Pietro la sf. Liturghie, să fie de față toți orientalii prezenți în Roma. Iată cum descrie „*Stoudion*“ revista bisericilor de rit oriental din Roma (No. 3—1925) participarea orientalilor la liturgia papală: După toate ordurile monastice și seminariile romane, imediat înaintea asistenței papale au venit orientalii, întâi etiopienii (negrii din Africa), apoi mronișii, un episcop și un ieromonah chaldeu, apoi armenii, călugării mechtariști și Colegiul Leonin, grupul bizantino-slăv, seminariul albanez-român din Grattaferata, Colegiul grec Sant Atanasio (unde sunt și români) pe urmă câțiva arhimandriți și preoți; toți aceștia în rasa camiltea sau în ornatele lor caracteristice. Sub durată procesiunii alumnii colegiului grec au cântat în limba greacă *Doxologia cea mare*. La intrarea Papei la altar: *Pe Arhiereul...* Înainte de sf. Liturghie: *Impărate ceresc...* Intre Apostol și Evanghelie s'au cântat stihirile cu Aleluia tot în grecește, înainte de cetirea Evangheliei Papa a dat, pace grecește zicând: *Irimi pasii!* După credeul latinesc au recitat toți orientalii Crezul Niceo-Constantinopolitan fără adausul Filioque (nu pentru că nu l-ar crede, ci de dragul orientalilor ascultându-l Papa și toți Cardinalii în picioare cu capetele descoperite. Sub ofersoriu Orientalii au cântat *Heruvicul* grecește. Până ce Sf. Părinte se cuminecă Orientalii au cântat Cuminecarul, apoi troparul (Apolitichionul) Rusaliilor cu Mărire-Și acum. La sfârșitul Liturghiei papale *polihroniul* obicinuit la orientali. În procesiunea ce-l du-

cea pe Papa iarăș în Vatican Orientalii au cântat al Născătoarei: *Tin oriotita* (gl. 3), troparul sf. Atanasie: *Stixos gogonas tis orthodoxias și Ti ipermacho...* (Apărătoarei D-ne...); în sala ducală la despărțirea de Papa iarăș *Polihroniul*.

Lucru nemaipomenit la Roma de mult. Prin aceasta însă Papa a voit să arate cât iubește el ritul oriental și, dacă vrea, poate chiar să celebreze în oricare limbă orientală căci El e stăpânul tuturor riturilor. Noi ne exprimăm cele mai vii și mai adânci sentimente de bucurie și mulțumită Sfântului Părinte, care a binevoit a da semne de așa specială considerațiune riturilor orientale, pe cari știm că le iubește, de aceea zicem și noi cu bucurie: *Intru mulți ani Stăpâne!* dorindu-l să-l vedem asistând și la o Liturghie românească.

— *Alegerea noului patriarch „ecumenic“ dela Constantinopol.* În săptămâna trecută avea să se țină la Constantinopol alegerea noului patriarch „ecumenic“. (Așa se numesc pe sine patriarhii Țărigradului cari deneagă universalitatea Papei dela Roma). Alegerea nu s'a putut însă ținea din cauza unor incidente regretabile provocate de ținuta dușmănoasă a autorităților turcești cari voiau cu tot prețul, ca la alegerea să reușească candidatul oficial. Din acest motiv organele oficiale turcești *au bătut crunt trei mitropolii*. Alegerea în urma acsstor incidente, s'a amânat

— *Păreri juste de-ale D-lui Ghibu.* Dl Onișifor Ghibu, cunoscutul anteluptător al unirei religioase între oameni, purcezând dela diferitele știri, că Biserica ortodoxă română cearcă a lua contact cu toate bisericile, numai cu a Romei nu, în No. 28—29. (12 și 19 Iulie 1925) al revistei clujene „*Societate de mâine*“, face următoarele juste constatări:

... „În vreme ce Biserica ortodoxă română stă cu desăvârșire izolată față de toate bisericile creștine din patrie, inclusiv față de cea unită română, ea caută contact cât mai strâns cu bisericile din afară de hotarele țării. Dar și în acest punct, ea nu caută contact și cu acele biserici cari ar putea aduce cu sine o pacificare a stărilor religioase din România, ci exclusiv cu de acelea cari nu pot avea aproape nici o influență directă hotărâtoare asupra stărilor dela noi.

Este curios că un neam latin cum suntem noi nu numei că nu caută nici un fel de contact cu biserica popoarelor latine din occident, dar îl evită cu tot prețul. Această atitudine mi se pare fundamental greșită, mai ales când văd, cât da condescendenți suntem atât de față de Greci, cât și față de Englezi și de Nemți. Ea n'are consecința numai de ordin religios, ci și de ordin general-cultural, și aceste consecințe nu sunt bune.

Preocupat de această problemă, am accentuat,

în repezite rânduri necesitatea de a relua vechile legături și cu Biserica apuseană și am propus, cu prilejul înființării Patriarhatului român, ca acest fapt să fie comunicat oficial nu numai patriarhilor orientali, ci și celui dela Roma, cu care s'ar putea găsi momentul potrivit pentru lichidarea vechiului litigiu pe cari nu l'am provocat noi, după urma căruia noi am avut atâta de suferit și mai suferim și astăzi."

Am așteptat și noi uniții, că patriarhul tuturor Românilor în apoteoza la care vrednicie a ajuns Biserica română va face acest gest plin de creștinească demnitate și dragoste. Dar mare ne-a fost mâhnirea văzând că nu-l face, când bine știam că Papa șeful nostru spiritual, ar fi răspuns cu cuvinte pline de aceeași dragoste și diferență creștinească și în urma acestei schimbări de creștinească dragoste ajungeam și noi cu toții în sânul unei aceeași sfinte, universale și apostolice Biserici românești și creștinești, ocupându-ne în areopagul neamurilor și ca Biserica aceeași loc ce ne compete ca națiune.

Sperăm însă ce nu s'a făcut la înființare se va face la instalare.

— *Toleranță ortodoxă.* Nenorocirea ce a căzut asupra grecilor din imperiul otoman a adus cu sine, că și grecii catolici din Constantinopol au trebuit să se refugieze în patria mamă: regatul elenic. Astfel a venit la Atena și Mgr. Calavassy episcop unit grec dela Constantinopol cu câțiva preoți și mai mulți credincioși ai săi deschizându-și o capelă și un orfelinat la Atena. Iubitorul de Hristos și de oameni Arhiepiscop și Metropolitul de Atena: Chrisostom Papadopoulos speriat de pericolul „uniat“ a alarmat lumea grecească prin un articol din „Eftner Logos“ din 10 Aprilie 1925, ofenzând pe acești vrednici fii ai națiunii grecești cu fel de fel de injurii, numindu-i „uniați“, „latini“, „lupi în piei de oaie“ etc. cerând guvernului să ia măsurile necesare împotriva lor, închizându-le biserica și orfelinatul. P. S. Sa Calavassy, episcopul Grecilor uniți, răspunde „neodihnitului“ dela Atena printr'un splendid articol în „Eleftheron Vima“ din 13 April 1925 pe care de sigur I. P. S. Sa dela Atena nu-l va pune la oglindă. Ce mai ortodocși cari uresc pe frații lor de același sânge! Se vede că ei nu-s mai buni decât ai noștri, cari ne urăsc la fel.

— *Anunțăm* cu deosebită bucurie că dela 1 Iulie 1925 penzia văduvelor și orfanilor de preoți și a preoților pensionari și deficienți primită din fondul diecezan s'a urcat cum urmează: O preteasă văduvă primește 1600 Lei anual; Un orfan de tată 200, un orfan de ambii părinți 800 sută Lei, iar un preot în deficiență 2400 Lei anual. Chitanțele dela 1 Iulie a. cor. se vor face deci după aceste sume. Nu e mult, dar totuș e semn bun că se face ceva.

— *Programa Institutului Oriental dela Roma pe anul școlar 1925/26.* Am mai avut ocaziunea să vorbim despre Institutul Oriental în coloanele acestei reviste, care fiind în mâini absolut competente, este azi și va fi încă mai mult în viitor. *areopagul științelor teologice Orientale.* Iată cursurile cari se vor face în anul ce urmează (Octombrie—Iunie):

1—2. *Teologie dogmatică comparativă* (Orientală și apuseană) I. P. M. d'Herbigny: Despre sf. Treime și Intrupare.

II. O. T. Spăcil: 1. Despre neprihănită concepere a Maicii Domnului; 2. Despre taina Mirului; 3. Despre taina S. Euharistii și jertfa s. liturgii; 4. Despre facerea destul pentru păcate și indulgențe.

3—4. *Patrologie orientală:* I. P. M. Viller: Doctrina spirituală a Părinților orientali din cele 4 veacuri dintâi.

II. P. M. Gordillo: Operele dogmatice ale SS. Părinți răsăriteni.

5. *Liturgica orientală:* P. I. M. Hansens: I. Despre sărbătorile bisericilor răsăritene. Impărțirea sărb. după felul, mărimea, obiectul lor și datoria de-a le finea. Despre introducerea sărbătorilor în calendar.

II. Canonizarea sfinților la răsăriteni.

III. Despre ritualul și cerimoniile de azi ale ss. taine, originea și istoria lor.

IV. Despre binecuvântările liturgice. Inmormântări și alte obiceiuri la morți.

6. *Drept canonic orientat.* P. F. Cappello: Despre taine, locurile și timpurile sfinte, despre beneficii și alte instituțiuni ecleziastice; despre judecăți și pedepse.

7. *Istoria bisericilor orientale:* P. G. Hofmann. 1. Izvoarele celor 7 concilii ecumenice. Fotie. 3. Conciliul al VIII. 4. Ioan al VIII și S. Metodie apostolul slavilor. 4. Evenimentele din Biserica bulgară în sec. IX. 6. Relațiunile dintre patriarhii orientali și episcopii Romani după moartea lui Fotie până la Cerularie. 7. Cerularie. 8. Rusia și Pontificii Romani în evul mediu. 9. Episcopii Rușilor și a Rutenilor în evul mediu. 10. Inocenție III și răsăritul (Grecii, Armenii Bulgarii Români.) 11. Ce scriu Apusenii în evul mediu despre chestiuni bisericesti orientale; polemicele dintre Latini și Greci; ce scriu orientalii despre chestiuni bisericesti apusene. 12. Apostolatul Franciscanilor și al Dominicianilor în răsărit în evul mediu. 13. Legații Pontificilor Romani în Orient. In evul mediu. 14. Conciliul dela Lyon 1274; patriarhul Veccos unit. 15. Incercări de unire dela conciliul dela Constanza până la cel dela Florența.

Seminar de ist. bts.: Nicolae de Otranto (sem. I.) Patriarhul Veccos). (sem. II.)

8. *Istorie orientală:* P. G. de Ierphanion: Despre utenziliile liturgice (istoria, folosința confecționarea, arta (lor), Mobila sacră (istoria folosința arta și confecționarea ei). Lucruri mai mici în uzul liturgic.

9. *Cursuri libere. Diferite instituțiuni orientale.*

P. G. Ierphanion. I. Modul de-a computa timpul la Orientali.

II. Despre formarea, extinderea și împărțirea patriarhatului byzantin.

10. *Institutiuni mohamedane*: P. Mulla: Dogmele și practicile ascetice la diferite secte.

11—17. *Filologie orientală*: Limbile armenă, arabă, grecească (bizantină și modernă) rusească, paleoslavă, siră, turcă (de profesorii I. Mecerian, E. Pover, P. Mulla, Principele A. Volkonsky, I. Neyrad).

18. *Paleografie grecească*: P. G. Hofman.

19. *Metodologie*: P. L. Fonck.

Sperăm că la renumitul Institut în curând li-se va da cuvenita atențiune și chestiunilor bisericesti românești. — Incolo — dorim ca și dela noi să participe tineri cât de mulți la aceste prelegeri importante și cu adevărat la nivel ale celebrului Institut oriental.

— Referitor la alegerea patriarhului din Constantinopol am mai primit următoarele știri:

În chestia alegerii noului patriarh ecumenic dela Constantinopol s'a confirmat știrea despre alegerea mitropolitului Vasile al Niceei, care are o vârstă de 70 ani. Alegerea s'a făcut cu unanimitate și fiindcă noul patriarh are și asentimentul guvernului otoman, se spune, că conflictul greco-turc ivit pe aceasta chestiune, poate fi socotit definitiv aplanat.

— Al doilea pelerinaj la Roma. Cedând multelor insistențe, ce ni s'au adresat din toate părțile, și încântați de impresiile neșterse, ce au adus dela Roma primii peregrini, — spre a putea face parte și altora, ca să se înalțe sufletește la vederea afâtor opere minunate, rezultate din credința cea mai vie și din dragostea sfântă, care îmbrățișează pe toți, și pe care o întâlnești la tot pasul prin sfânta cetate, cum și pe clasicul pământ al Italiei, — mărturia gloriei străbune —, am hotărât să organizăm în partea a doua a lunii Septembrie a. c. o nouă călătorie la Roma, vizitând și câteva din orașele mai importante.

Și până am stabili definitiv ziua plecării, pedentă de anumite informații dela Roma, cari încă nu ne-au sosit, amănunțăm următoarele:

1. *Concentrarea* tuturor călătoriilor, va fi în ziua statorită, probabil 15 Sept. c. în *Timișoara* unde se va lua masă comună la restaurantul „Coroana“ în fața gărei „Domnița Ileana“, și unde, cei ce vin mai de vreme, găsesc camere de dormit confortabile.

2. Până la Timișoara, respective Jimbolia se va putea călători pe C. F. R. cl. II și III cu *reducere de 75%* pe trenurile de persoane și accelerate.

3. *Plecarea* din Timișoara va fi în aceeași zi la ora 1 p. m. numai cu două categorii de călători de I și a II clasă

4. *Taxa* pentru peregrini de categoria I va fi de lei 16,000 iar pentru cei de categoria II de Lei 10,000 plus o suprataxă de lei 200, pentru biletele de reducere, insignii, bacșișuri, spese de porto ș. a.

Pentru taxa aceasta călătorii vor beneficia de bilet de tren dele Jimbolia peste Zagreb, Postumia, Triest, Veneția, Florența, la Roma, cu oprire de 24

ore la Veneția, 12 în Florența, și 5 zile la Roma; apoi excursie cu trenul la Napoli și Vale dei Pompei cu vaporetto la Capri și Sorrento și cu tranvaiul la Solfatarra, dela Napoli reintoarcere la Roma și de aici la Ancona. Pe tot parcursul acesta provizia completă. Dela Ancona se va călători cu vaporul la Fiume; alimentația pe vapor și camera de culcare îl privește pe fiecare călător. În drum spre Fiume, doritorii se pot opri o jumătate zi la Abbazia, spre a lua băi de mare. Dela Fiume călătoria se va continua la Jimbolia.

Tot diu banii aceștia se vor plăti taxele de înt-rare la diferite muzee, galerii și expoziții. De aceea e de dorit, ca toți peregrini să se conformeze dispozițiilor conducătorilor, să umble în grupe, să fie precis la ora mesii, căci umblând singuratici nu vor putea beneficia de aceste favoruri.

5 Fiecare călător să aibă asupra sa *bilet de identitate* spre a se putea legitima la cerere. Biletele de peregrini se vor cumpăra pentru unul fiecare, dar acele vor fi păstrate de conducător, care le va prezenta, unde va fi trebuința.

6. *Anunțările* se vor face la pâr. Aurel C. Domșa, protopop, Blaj, însemnându-se pe o cartă postală numele și pronumele, ocupațiunea și locuința cu posta ultimă pentru fiecare călător. Băieți sub 15 ani nu se admit. — Deodată se va trimite prin poștă, ori prin asemnări la bancă „Patria“ Blaj, o anticipație de lei 6200 pentru cei din cl. I. și lei 5200 pentru cei din cl. II. Se poate trimite și taxa între-agă, pentru că în caz de împiedecare banii se restituie minus cheltuielile făcute. Sumele trimise nu se cvitează, fiecare să-și păstreze recepisa dela poștă, ori bancă. Pentru delăturarea multelor inconveniente, *anunțările să se facă până la 20 Aug.* pentru că numai astfel se va putea obține numărul recerut de bilete de tren, de peregrini, se va putea exopera un pașaport cumulativ și se vor comanda din vreme camerele la hotelurile. Cei ce se anunță mai târziu, se espun la aceea, că vor trebui să-și procure singuri pașaportul plătind viza legației jugoslave.

7. Fiindcă pelerinii vor fi admiși în *audiență la Sf. Sa Papa*, damele vor avea să se prezinte în haine negre, încheiate la gât și cu mâneci lungi, pe cap vor purta o cârpă de dantelă de aceeași culoare; bărbații în costum după anutimp, iar preoții în reverendă. Damele sunt rugate, ca după putință, să se prezinte la audiență și solemnități în costume naționale, fiind și mai frumoase și atrăgând atenția străinilor asupra minunatelor motive artistice și varietatea ornamentice românești. Pentru a nu răci noaptea în trecerea prin munți, o haină mai groasă se recomandă, încolo bagajele prea mari și prea multe împiedecă circulația ușoară și o face incomodă.

8. De *banii* sârbești nu va fi lipsă, întrucât trecerea prin Jugoslavia se face fără oprire, iar pentru cumpărări mărunte sunt acceptați și lei și lirele; va trebui însă, ca fiecare călător să se aprovizioneze din timp cu lire italiene, de câte sumă crede, că are trebuință. Conducătorii pelerinajului nu iau asupra lor îndatorirea, de a îngriji de schimbul banilor.

9. Biletele pentru călătoria cu reducere pe C. F. R. precum și alte eventuale informații se vor comunica la timpul său celor interesați.

Blaj, la 22 Iulie 1925.

Comitetul central.

TIPIC.

2 August Dumineca a VIII-a după Rusalii și aducerea moaștelor întâiului Mucenic Ștefan V. 7.

Sămbătă la însărat pe 6, ale inv. 3 și ale sfântului 3. Mărire-Și acum dogm. versului. Intrat Prohimenul zilei Stihovna cu Mărire-Și acum a inv. Trop. inv. Mărire : Trop. Sfântului. Și acum a Născătoarei V. 4.

Duminecă la Mănecat. L. D-zeu e Domnul ca Sămbătă Antif. v. 7 Evanghelia inv. a 7-a Catav. Deschide-voiu. Luminăt. inv. a 7-a șcl.

La Liturghie, Fericirile v. 7. Intrat. Trop. v. 7. Mărire : Cond. Sfântului ; Și acum a Născ. Ceeace eși folositoare (v. 6). Apostolul și Evanghelia Duminecii a VIII-a după Rusalii. etc.

La însărat, 3 August Preacuv. Păr. Isachie, Dalmat și Faust ale inv. 3 și ale Mineiului 3. Mărire-Și acum din Mineiu. Prohimenul zilei. Stihovna cu Măr.-Și acum. din Ohtoih. Trop. SS. Părinji Mărire : Mai marilor . . Și acum. Ceeace s'a nutrit...

Joi 6 August, Schimbarea la față.

Miercuri la însărat pe 6 cu Mărire-Șiacum ale sărb. Intrat. Prohimenul zilei. Paremii. La Litie : Stihira „Celacē cu lumina“ v. 2 Mărire-Și acum gl. 5. Făcătorul . . Stihovna cu Mărire-Și acum din Mineiu la binecuv. păinilor trop. sărb. de 3 ori șcl.

Joi la Mănecat. La D-zeu e Domnul trop. sărb. Sedelnele sărb. Polileu. și Pripelele sărb. Antif. v. 4. Prohimenul sărb. Evanghelia sărb. dela Luca. Ps. 50. Mărire-Și acum v. 2 din Mineiu a sărb. și stihira v. 6 Măineinte . . Catavasta : Crucea însemnând Moisi . . La cântarea a 9-a pripeala și irmosul praznicului și apoi Raiu de faină este . . Luminăt. și lăudele cu Mărire-Și acum ale sărb. Doxologii.

La Liturghie, Antif. Pentru rugăciunile etc. La intrat și în loc de „Venți“ . . trop. sărb. Mărire-Și acum. Cond. sărb. Căși în Hristos . . Apostolul și Evanghelia sărb. Axion: Irmosul sărb. (vezi Peasna a 9-a la catav). Cuminecarul : Intru lumina mărirei tale . . șcl.

La însărat. (7 August S. Martir Dometie) pe 6, ale praznicului dela laudele praznicului 3 și ale S-lui 3. Mărire-Și acum din Mineiu. Intrat. Prohimen : D-zeul nostru . . v. 7. Stihovna cu Mărire-Și acu din Mineiu : Trop. Sf. lui Mărire-Și acum trop. sărbătorii.

9 August Dumineca a IX-a după Rusalii v. 8, și Sf. Apostol Matia.

Sămbătă la însărat pe 6 ale inv. 2, ale schimbării la față 2 și ale S-lui 2. Mărire-Și acum dogm. versului. Intrat. Prohimenul zilei. Stihovna inv. Mărire-Și acum a schimbării din Mineiu.

Trop. inv. v. 8. Mărire : trop. Sf. lui. Și acum trop. Schimbării la față.

Duminecă la Mănecat, Trop. ca Sămbătă. șcl. ca de obicei. Evanghelia inv. a 8-a Catav : Crucea însemnând Lumin. inv. a 8-a.

La Liturghie, Fericirile v. 8. Intrat. Trop. inv. Mărire Cand. inv. Și acum. Cond. Schimbării la față. Apostolul și Evanghelia Duminecii a IX-a după Rusalii. Axion : Irmosul schimbării la față.

La însărat (10 August Sf. Martir Laurenție) pe 6 cu Mărire-Și acum apoi Stihovna cu Mărire-Și acum toate din Mineiu. Trop. Sfântului Mărire-Și acum trop. Schimbării la față.

Sămpătă 15 August : Adormirea Maicii Domnului (Sf. Maria Mare).

Vineri la însărat pe 3 cu Mărire-Și acum cântată pe 8 versuri ale sărb. Intrat. Prohimenul zilei. Paremii. La Litie ; Stihira : Veniți . . v. 3 Mărire-Și acum v. 5. Veniți adunarea . . Stihovna și Mărire-Și acum ale praz. La binecuv. păinelor trop. sărb. șcl.

Sămbătă la Mănecat, Trop. ca la însărat. Sedelnele sărb. Polileu cu pripele sărb. Antif. v. 4. Prohimenul sărb. Evanghelia

sărb. dela Luca. Mărire-Și acum și stihira sărb. din Mineiu. Catav sărbătorii . . La „Pe Născătoare“ Pripeala și Irmosul sărb. Luminăt. sărb. Lăudele cu Mărire-Și acum ale sărb. Doxologie.

La Liturghie. La eșire Mărire-Și acum a Născ. cântarea a 3-a din canon (vezi la Utrenie) Trop. sărb. Mărire-Și acum Cond. sărb. Apostolul și Evanghelia sărbătorii. Axion : Irmosul sărb. Cum'neccar : Păharul mântuirii . .

16 August Dumineca a X-a după Rusalii v. 1, și aducerea icoanei Domului.

Sămbătă la însărat pe 6, ale inv. 2 și ale praznicului Adormirii 2 și ale icoanei 2. „Mărire-Și acum dogm. versului Intrat. Proh. zilei. Stihovna inv. Mărire-Și acum a prazn. din Mineiu. Trop. inv. v. 1. Mărire trop. icoanei Și acum. trop. praznicului Adormirii“

Duminecă la Mănecat, Trop. ca Sămbătă șcl. ale inv. Evanghelia inv. a 9-a Catav. sărb. adormirii Luminăt. inv. a 9-a șcl.

La Liturghie, Fericirile v. 1. Trop. inv. Mărire Cond. icoanei. Și acum. Cond. sărb. adorm. Apostolul și Evanghelia Duminecii a X-a d. R. Axion: Irmosul Adormirii.

La însărat (17 August Sf. Martir Miron) pe 6, ale sărb. dela vecernia cea mică 3 și ale Sf. lui 3. Mărire-Și acum din Mineiu, Stihovna și Mărire-Și acum a zilei trop. Martirului. Mărire-Și acum. trop. adormirii.

23 August Dumineca a XI-a după Rusalii v. 2, și improprietă sărbătorii adormirii.

Sămbătă la însărat pe 6 ale inv. 3 și ale sărb. 3 Mărire și acum dog. versului. Intr. Proh. zilei. Stihovna inv. Mărire-Și acum a praznicului Trop. inv. Mărire și acum a prazn.

Duminecă la Mănecat Trop. ca Sămbătă. Sedeln. șcl. ale inv. Evanghelia inv. a 10-a Catav. sărb. Cea împodobită . . Luminăt. inv. a 10-a șcl.

La Liturghie, Fericirea v. 2. Trop. inv. Mărire-Și acum Cond. sărb. adormirii. Apostolul și Evanghelia Dum. a XI d. R. Axion : Irmosul adormirii

La însărat (24 August Sf. Martir Eutihie) pe 6, ale inv. 3 și ale Sf. lui 3. Mărire-Și acum din Mineiu, Stihovna cu Mărire-Și acum ale inv. din Ohtoih. Trop. Sf. lui Mărire. Mai marilor. Și acum Celei ce s'a hrănit.

Sămbătă 29 August Tăierea capului S. Ioan. Bot.

Vineri la însărat pe 4 cu Mărire-Și acum ale sărb. Intrat. Paremii Stihovna și Mărire-Și acum ale sărb. Trop. sărb. Mărire-Și acum : Toate tainele v. 2.

Sămbătă la Mănecat trop. ca Vineri. Sedelnele sărb. Polileu cu pripele sărb. Antif. v. 4. Prohimenul sărb. Evanghelia sărb. șcl. din Mineiu. Catavasii : Crucea însemnând, Luminăt. sărb. Lăudele și Mărire-Și acum ale sărb. Doxologie.

La Liturghie. La fericiri a Născ. dela cânt. a 3-a din Canon. Trop. cu Mărire-Și acum Condacul sub Apostolul și Evanghelia sărbătorii. Cuminecare : Intru pomenire.

30 August Dumineca a XII-a după Rusalii v. 3, și SS. Păr. Alexandru, Ioan și Pavel cel nou.

Sămbătă la însărat pe 6, ale inv. 3 și ale SS-lor din Mineiu 3. Mărire-Și acum dogm. versului. Intrat. Prohimenul zilei. Stihovna cu Mărire-Și acum. ale inv. trop. inv. Mărire. Trop. Merg. înainte și acum. trop. SS-lor zilei

Duminecă la Mănecat toate ale inv. Evanghelia a 11-a Catav. Cruce a însemnând. Luminăt. inv. a 11-a șcl.

La Liturghie, Fericirile v. 3. Trop. inv. Mărire Cond. SS-lor Și acum a Născ. Apostolul și Evanghelia Dum. a XII-a d. R.

La însărat (31 August Pun. preaon brău al Maicii Domnului) pe 6, ale inv. 3 și din Mineiu 3. Mărire-Și acum a zilei. Stihovna cu Mărire-Și acum a zilei din Mineiu. Trop. zilei. Mărire. Mai marilor. Și acum. Celei ce s'a nutrit.

Schițe de predici.

A) 2 Aug. Dum. VIII d. Rus.

Motto: „Și au mâncat toți și s'au săturat“ Matei c. 14 v. 20.

Tema: Să fim mulțumitori lui D-zeu.

Introd Bun și iubitor de oameni este Domnul și Dumnezeuul nostru, care ne fece părtași de darurile și binefacerile sale ne-nmărate pentru cari trebuie să fim recunoscători.

Trad.: I. Dumnezeu își arată bunătatea sa față de fiecare dintre noi, d'n momentul ce ne naștem până în clipa morții. Așa nespus de mare binefacere este că ne-am născut creștini, putându-ne astfel folosi de toate mijloacele prin cari putem dobândi ferirea cerească.

2. D-zeu caută să fim fericiți nu numai pentru viața de veci, ci ne împărtășește și binefaceri pământești: sănătatea, pacea familiară, pâinea de toate zilele etc.

II., Și dacă primim aceste binefaceri dela D-zeu să nu abuzăm alipindu-ne prea mult de ele, ca și cum ele ni-ar fi scop ultim, ci închinându-l pe D-zeu, să ne facem vrednici de aceste binefaceri.

Inch.: Multele binefaceri ale lui D-zeu să fie pentru toți îndemn de a-L lăuda și preamări pe Hristos, care sătură noroadele în pustie cu cele 5 pâini și 2 pești.

B) 6 August. Schimbarea la față. (Probagiile),

Motto: „Doamne, bine este nouă a fi aici“ Mt. 17, 4.

Temă: Despre fericirea de veci.

Introd.: Isus î-și schimbă fața înaintea celor mai iubiți învățăcei ai săi,

1. ca să le arate Dumnezeirea sa
2. ca să-i facă să preguste dulcele fericirii ce ne așteaptă pe toți în Rai.

Trad.: 1. Hr. e Dumnezeu; aceasta a dovedit-o așa des, prin declarațiile sale, prin minuni de tot felul și prin faptul de azi. Increderea în D-zeu și în Hristos nu face adevărați creștini; ne ajută în necazuri; ne face să nădăjduim fericirea de veci dela el.

2. a) Ultimul scop al vieții noastre este cerul, pentru care suntem făcuți. Aceasta de-l vom pierde, am pierdut totul. Zădărnice sunt toate străduințele noastre pământești, dacă prin ele nu intenționăm a câștiga cerul.

b) Cerul este dulce, e plăcut, unde și ochiul și inima se satură de fericire, așa cum s'au săturat învățăceii văzând pe D-l. Acolo vedem pe D-zeu însuș, sf. Treime, pe Maica D-lui, pe îngeri, înțelegem tot, nu dorim nimic.

Inch.: Lumea nu caută cerul. Pentru cât de puțin sunt în stare mulți aș pierde cerul. Să ne nizuim a-l câștiga prin rugăciuni, prin fapte adevărat creștinești. — t —

D) 15 August Adormirea Maicii Domnului.

Motto: „Intru adormire lumea nu-o-ai părăsit“ Troparul zilei.

Tema: Pr. S. Fecioară ajutoarea și scăparea noastră.

Introd.: Sufletele noastre sunt cuprinse azi mai mult ca de altă dată de o jale, dar și de o dulce bucurie de jale: căci ne vedem în păcatele noastre; de bucurie: că avem speranță în maica noastră, în Regina cerului, scăparea și mântuirea noastră.

Trad.: 1. Maria e ajutoarea noastră, pentru că e Maica noastră; Isus ne-a lăsat-o scumpă moștenire și pe noi ne-a încredințat ei: „Miere iată fiul tău; fiule iată mama ta“ (Io. 19, 26—27). Romanii au trimis pe mama lui Coriolan să îmblânzească pe fiul ei înfuriat; să o rugăm și noi pe Maria pentru tot ce voim dela D-zeu „Nu s'a pomenit ca Maria să fi refuzat pe cineva“, zice Sf. Bernhard. „Nimenia nu iese dela tine rușinat“, zice și cântarea bis, Să avem mare încredere în Maria.

2. Maria e scăparea noastră: aici pe pământ de rele,

de necazuri și de ispite, în cer de gheena focului de veci. Ea e mamă, deci nu poate fi indiferentă față de necazurile noastre; ea e mijlocitoare deci ne poate câștiga totul.

Inch.: Unde aleargă omul în vifor? nu la turn? unde în naufragiu? nu la far? unde în foc? nu la apă? Toate acestea e Maica D-lui pentru noi. Să nu ne lipsim de ajutorul ei „acum și în ora morții noastre. Amin.“ — t —

G) 29 August Tăierea capului s. Ioan Bot.

Motto: „Și zicea Ioan lui Irod: Nu li-se cade să iei viața marelui; și ea a cerut capul lui Ioan Bot.“ Mc 6, 18, 25.

Temă: Despre păcatul curviei și urmările lui.

Introd: Ioan, cel mai mare om născut din miere după cum a zis Isus, a căzut jertfă păcatului curviei, pe care a voit să-l ștergă din lume. O lume întreagă se tăvăleşte și azi în mocirla acestui păcat. Cine își ridică glasul împotriva lui? Durere puțin; și astfel se răspândește și stăpânește pământul du când milioane la pierd sufletească.

Trat.: 1. Păcatul nec. ucide sufletul și-l duce la peirea vecinică. Aceasta e cert: „Impărăția lui D-zeu nu o vor moșteni“ (Gal. 5, 19-21). De aceea creștinii mari au fugit de el întotdeauna. Creștinii de azi par că nu-și dau bine seama de aceasta.

2. P. nec. duce la mizerii fizice, boale lămpire de minte etc. Spitalele ne dau mii de exemple.

3. Indepărtează dela Dumnezeu și e leagănul necredinței
4. Nec. împietrește inima și face dur și tiran pe om cu ai săi, cu alții, căci el vede numai patimile și poftele sale.

5. Nec. aduce nenorociri pe societate: fraude, furturi, omoruri, pentru că împlinirea poftelor cere bani; cere moarte de om de mulțori. Dumnezeu știe toate păcatele din lume în această privință.

Inch. Nu putem opri puhoiul necurăției decât înfrânându-ne pe noi înșine și rugându-ne mult lui Dumnezeu. Să o facem — t —

Dumineca IX. după Rusalii.

„Doamne de ești tu, poruncește-mi să vin la tine pe apă“. (Mat. XIV. 28).

Introd. Credința e neaparat de lipsă spre mântuire, „Cel ce va crede...“ Credința e o virtute de o importanță mare. „De veți avea credință cât grăunțul de muștar... nimic nu va fi vouă cu neputință“.

Tract. I. Credința și încrederea lui Petru. Petru a încercat să facă un lucru foarte mare, imposibil, nu însă pentru folosul său, nu sprijinit pe puterile sale. A cerut porunca lui Dumnezeu, și a așteptat porunca lui. La porunca lui Dumnezeu nu trebuie să cântărim greutatea.

II. Puțin credinciosul Petru și neîncrederea lui. Este slabiciune omenească, că avem credință, idealism și la cea mai mică piedecă desperăm, Petru cel slab momentan a recurs la Hristos, și Hristos și-a înlins mâna.

Inch.: A cădea e lucru omeneș, a sta în păcat e lucru diavolesc.

Dumineca X. după Rusalii.

„Căci acest fel nu iese fără numai cu rugăciune și cu post“. (Mat. XVII. 14).

Introd. Nu cel ce-mi zice mie Doamne, Doamne, va intra întru împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui meu“.

Tract. I. Postul este de instituțiunea d-zeească. Hristos a postit, a recomandat Apostolilor. Biserica impune credincioșilor să postească. Sf. Părinți se ocupă, recomandă postul Sf. Aug. Papa Leo cel Mare.

II. a) Postul e reculegere sufletească. Omul în sgomotul vieții se uită de suflet. Trupul cu abundență alimentat e aplicat mai tare la păcat. b) Postul este să mulțumim lui Dumnezeu, pentru toate bunătățile primite. c) Să cerem pentru viitor bunătățile lui Dumnezeu, mai cu seamă să înlăcăm mânia sa pornită asupra noastră.

Inch: Sufletul să domnească preste trup.

Dumineca XI. după Rusalii.

„Au nu se cădea softe să-ți fie milă de soțul tău, precum și mie mi-a fost milă de tine”. (Mat. XVIII. 33).

Introd. De va zice cineva „Iubesc pe Dumnezeu” însă pre fratele său îl urrște mincinos este, căci cel ce nu iubește pe fratele său pre care l-a văzut, pre Dumnezeu pe care nu l-a văzut cum poate să-l iubească. (I. Ioan IV. 20).

Tract. I Omul vatămă pe Dumnezeu. Cine este Dumnezeu cel vatămat și omul cel ce vatămă. Omul așteaptă iertarea păcatelor și de fapt Dumnezeu nu voiește moartea păcătoșilor. Hristos e păstorul cel bun.

II. Cine este omul cel vatămat și aproapele său cel ce vatămă. Oameni subjugaji patimilor slăbiciunilor. În vatămare nu ai și tu cel vatămat vină? Nu ai făcut nedreptate, nu ai așăfat mânia lui, Fratele-tău te a vatămat, Părintele nostru voiește, că noi frații să trăim bine.

Inch. Cel ce nu iartă pe aproapele său, provoacă pedeapsa lui Dumnezeu. Și ne iartă nouă păcatele, precum și noi iertăm pe cei ce ne vatămă pe noi.

H) *Duminecă XII. după Rusalii.*

Motto: „Invățătorule bune, ce bine voi face ca să am viața de veci, (Mat. 19, 16).

Introducere. Scopul ce trebuie să-l urmărească omul pe acest pământ e câștigarea vieții sau fericirii veșnice.

Trat. I. Fericirea o caută tot omul, dela leagăn până la mormânt.

II. Dar fericirea, după care aleargă tot pământeanul, e un miraj pe acest pământ. Nici tinerețea nici bogăția nu-și pot procura acea stare desăvârșită, după care ohtiază sufletul. La aceasta avem răspunsul lui Solomon, care a gustat din toate și la urmă des gustat zice „Deșertăciunea deșertăciunilor”. De aceea

întreabă și tinărul cel bogat de Isus: „ce voi face ca să am viața de veci”.

III. Dacă nici tinerețea nici bogăția, — singurele cari pot fermeca pe muritor, nu-i pot da fericirea vieții, și omul știindu-o aceasta totuși dorește o fericire, — semn e că sufletul se doarește la isvorul său, la Creatorul său, singurul care-i poate da acea fericire.

Pentru atingerea acestui scop, unicul mijloc eficace e cel recomandat de Isus tânărului: „Ține poruncile”.

Incheiere: Dacă toate câte se văd sunt siăbiciune și nestatornicie, dacă nici prietenii cei mulți, nici ocrotitorii cei puternici, mai înțelepții cu sfaturile lor, nici cărțile învățaților nu ne pot mângăia, singură speranță ești Tu Doamne al puterilor „câci ce este cu neputință la oameni este cu putință la Dumnezeu”.

— floru —

POȘTA RED. ȘI ADM.

— *Revista teologică Sibiu.* Va-ți prea grăbit cu laude Dlui Dr. V. Lăzărescu. Vom vedea cum va pune la punct argumentele pentru primatul papal expus în Nr.ii. 11—13 a revistei noastre.

Au apărut în biblioteca Semănătorul Arad: Cântări Naționale; Apele din munții Apuseni; Câți-va scriitori și Versuri.

— *Abonamente achitate.* Ioan Cheri dir. Careii M. Paul Voștinar dir. Oradea M. Victor Popovici prof. Beiuș Dr. Mureșan medic Beiuș. Ioan Ardălean ing. Oradea câte 120, lei;

Ioan Pop dir. inv. Oradea-Mare, Dșra Ana Doboși secr. lic. fete Oradea-Mare, Vasile Dancus funcț. sup. P. T. T. București, Mircea Vaina com. fin. Oradea-Mare, Ioan Cret inv. penz. Tarcia, Ioan Iepure prof. Baia Mare câte 60 lei. M. On. Victor Tr. Pop preot Frumoasăcâte 60 lei.

IOAN MEZEY și Co.

pe ziua de 1 AUGUST
își va muta, vechea și renumita prăvălie de coloniale și delicatese din Piața Uniri

colț cu Strada Alexandri (lângă Primărie) în aceeași clădire (Casa de Păstrare din Oradea-Mare) pe Str. V. Alexandri alături de poartă.

Mulțumind Onor. Public și clientelei noastre, încrederea acordată până acum rugăm și pentru viitor același binevoitor sprijin în noul local. Vom căuta să mulțumim Onor. clientelă cu serviciu prompt și prețurile noastre de concurență.

Cu stimă

Ioan Mezey și Co

ORADEA-MARE

Piața Unirii.

